

Dokumentin sisältö

- 1 Päätös arvion tekemisestä ja ydinryhmän nimeäminen
 - 1.1 Ydinryhmä
 - 1.2 Aikataulu
- 2 Tunnistaminen ja nykytilan kartoitus
 - 2.1 Nykytilan kuvaus
 - 2.2 Päätösvaihtoehtojen esittely
- 3 Tarkastelu ja suunnittelu
- 4 Tiedon keruu ja lasten osallisuus
 - 4.1 Lasten näkemykset
 - 4.2 Tutkimus- asiantuntija- ja viranomaistieto
- 5 Vaikutusten arviointi
- 6 Päätösvaihtoehtojen vaikutusten tarkastelua
- 7 Päätösvaihtoehtojen vertailu
- 8 Arvioinnin viimeistely ja yhteenveto
- 9 Tehtävän päätöksen seuranta- ja arviointisuunnitelma
- 10 Huomioita ja lähteet

1 Päätös arvion tekemisestä ja ydinryhmän nimeäminen

Päätös lapsivaikutusten arvioinnista

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta päätti 21.9.2021 vuoden 2022 talousarvion yhteydessä käynnistää alakouluja koskevan palveluverkkoselvityksen (21.9.2021 § 96). Palveluverkkoselvitys on osa talouden tasapainoittamistyötä.

Kaupunginhallitus ja lautakunnat ovat tehneet päätökset lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotosta vuonna 2020. Kaupunginhallituksen päätöksessä todetaan, että lapsivaikutusten arviointi tulee toteuttaa, kun päätös on toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä tai kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai kyseessä on laajempi palveluiden uusi järjestämistapa, ja että konserniyhteisöjä koskevissa asioissa arviointi tehdään silloin, kun on ilmeistä, että päätös merkittävästi vaikuttaa suoraan lasten ja nuorten asemaan. Lautakunnat ovat kukin tehneet päätöksen toteuttaa lapsivaikutuksen arvioinnin lautakunnan vastuulla olevien asioiden osalta aina, kun päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä tai kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai kyseessä on uusi palveluiden järjestämistapa.

Alakoulujen palveluverkkoselvitys koskee suurta määrää hämeenlinnalaisia lapsia ja heidän perheitään sekä päätösehdotusten vaikutusten katsotaan olevan pitkäkestoisia. Näiden lisäksi aihe sisältää paljon punnintaa ja on kiistanalainen, joten laaja lapsivaikutusten arviointi, jossa eri päätösvaihtoehtojen vaikutuksia punnitaan pitkällä ja lyhyellä aikavälillä on tarkoituksenmukaista tehdä.

Lapsivaikutusten arvioinnin tavoitteena on selvittää, mikä ehdotetuista päätösvaihtoehtoista on lapsen edun kannalta parhain ja tunnistaa jo varhaisessa vaiheessa mahdollisia päätöksestä aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia lapsiin ja heidän perheisiinsä. Lapsivaikutusten arviointi lisää osaltaan myös päätöksenteon läpinäkyvyyttä.

Lapsivaikutusten arviointi pohjautuu YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen, joka velvoittaa lapsen edun ensisijaisuuden huomioon ottamiseen sekä lasten näkemysten kunnioittamiseen (artiklat 3 ja 12). Tämä sopimus otetaan huomioon myös kansallisessa lapsistrategiassa, Hämeenlinnan kaupunkistrategiassa ja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa (Hämeenlinnassa Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelma). YK:n lapsen oikeuksien sopimus ohjaa myös UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -toimintamallia. UNICEF on myöntänyt Hämeenlinnalle Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen neljä kertaa, vuosina 2013, 2015, 2017 ja 2021. Tunnustus edellyttää sitoutumista kestävään kehittämistyöhön lasten ja nuorten parhaaksi. Toiminnan tavoitteiden kantavana teemana ovat yhdenvertaisuus ja osallisuus. UNICEF seuraa ja arvioi säännöllisesti Hämeenlinnan lapsiystävällinen kunta työtä.

1.1 Ydinryhmä

Palveluverkkoselvitykseen liittyvästä lapsivaikutusten arvioinnin kokonaisuudesta vastaa hyvinvointipäällikkö Jari Pekuri ja lasten kuulemisten läpiviennistä vastaa puolestaan osallisuuskoordinaattori Veera Antikainen. Lapsivaikutusten arviointia varten on koottu ydinryhmä, johon kuuluvat edellä mainittujen lisäksi hyvinvointikoordinaattori Pinja Rulja, opetuspalvelujen vs. asiantuntija Eveliina Honkajuuri-Salokannas, vs. varhaiskasvatuksen suunnittelija Katri Aronen sekä erityissuunnittelija Tarja Mikkola.

1.2 Aikataulu

Palveluverkkoselvitys toteutetaan aikavälillä 9/2021 - 11/2023.

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta hyväksyi kokouksessaan 11.10.2022 Hämeenlinnan alakouluja koskevan palveluverkkoselvityksen periaatteet ja tavoitteet ja kokouksessaan 8.12.2022 Hämeenlinnan alakouluja koskevan palveluverkkoselvityksen osallisuus- ja viestintäsuunnitelman.

Kaupungin hallituksen päätös osana talouden tasapainotusoahjelmaa 27.6.2022

Päätös palveluverkosta viedään sivistys- ja hyvinvointilautakuntaan syyskuussa 2023 ja kaupunginvaltuustoon marraskuussa 2023.

Lapsivaikutusten arviointi toteutetaan elokuussa 2023.

Liitteet:

Alakouluja koskevan palveluverkkoselvityksen periaatteet ja tavoitteet:

[alakouluja_vuosiluokat_1_6_koskevan_palveluverkkoselvityksen_periaatteet_ja_tavoitteet_pk_617398.pdf](#)

Alakoulujen palveluverkkoselvityksen osallisuus- ja viestintäsuunnitelma:

[alakoulujen_palveluverkkoselvityksen_osallisuus_ja_viestintasuunnitelma_632049.pdf](#)

2 Tunnistaminen ja nykytilan kartoitus

Tässä kappaleessa kuvataan valmisteltavaan asiaan liittyviä lakeja ja ohjeistuksia, joilla on merkitystä päätösvaihtoesitysten taustalla.

Perusopetuslaki

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. (13.6.2003/477) Tämän lisäksi perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta.

Opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämipaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. (13.7.2018/542) Jos perusopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Jos esiopetusta saavan oppilaan matka kotoa esiopetukseen tai varhaiskasvatuslaissa tarkoitettua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on vastaavasti oikeus maksuttomaan kuljetukseen kotoa suoraan esiopetukseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kotiin tai varhaiskasvatukseen. Perusopetusta tai esiopetusta saavalla oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen myös silloin, kun edellä tarkoitettu matka oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi.(30.12.2020/1216)

Oppilaan päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia.

(24.6.2010/642) Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan.

Perusopetuslaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Opetussuunnitelma

Vuonna 2016 voimaan astuneen opetussuunnitelman mukaan perusopetuksen tehtävää voidaan tarkastella sen opetus- ja kasvatustehtävän, yhteiskunnallisen tehtävän, kulttuuritehtävän sekä tulevaisuustehtävän näkökulmasta. Perusopetusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Opetuksen saavutettavuudesta ja esteettömydestä pidetään huoli.

Jokaisella perusopetusta antavalla koululla on opetus- ja kasvatustehtävä. Tämä tarkoittaa oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestävä elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen.

Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsaa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Hämeenlinnan kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma:

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opetussuunnitelma/3619090/perusopetus/tiedot/tiedot>

Opiskeluhoitolaki

Oppilas- ja opiskeluhoitolain tarkoituksena on edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä, edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä, turvata varhainen tuki sitä tarvitseville, turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu sekä vahvistaa opiskeluhoillon toteuttamista ja johtamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä.

Opetussuunnitelman mukaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla tuetaan yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja ehkäistään syrjäytymistä sekä edistetään oppilaitosyhteisön hyvinvointia. Opetussuunnitelman mukaisen opiskeluhoillon avulla tuetaan oppimista sekä tunnistetaan, lievennetään ja ehkäistään mahdollisimman varhain oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia ja opiskeluun liittyviä muita ongelmia. Opetuksen toteuttamisesta ja oppimisen tukitoimista säädetään tarkemmin koulutusta koskeissa laeissa ja niiden perusteella laadituissa opetussuunnitelmien perusteissa.

Oppilas- ja opiskeluhoitolaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Oppilaaksioton perusteet

Hämeenlinnan kaupunki muodostaa yhden oppilaaksiottoalueen. Oppilaan lähikoulu määräytyy osoitteen, oppilaan erityistarpeiden ja koulujen ryhmäkokojen perusteella.

Hämeenlinnan kaupungin oppilaaksi otton perusteet 1.3.2023 alkaen: <https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2023/03/oppilaaksioton-kriteerit-010323-alkaen.pdf>

Koulukuljetus

Oppilaalle järjestetään koulukuljetus silloin, kun matka lähikouluun on yli 5 km. Koulumatkan pituus lasketaan lyhyintä, jalankulkukelpoista ja yleisessä käytössä olevaa tietä pitkin kotiportilta kouluportille. Esikoululaiselle tai 1.-2. luokkalaiselle järjestetään koulukuljetus, jos matka on pidempi kuin 3 km. Koulukuljetus myönnetään vain oppilaan viralliseen osoitteeseen.

Koulukuljetus myönnetään matkan rasittavuuden tai vaikeuden vuoksi, jos oppilaan ikä, terveys tai kehitysaste sitä edellyttävät. Hakemukseen tulee liittää myös lääkärin, psykologin tai muun asiantuntijan lausunto, jos koulumatkan taittamiseen on terveydellisiä esteitä.

Koulukuljetuskriteerit

2.1 Nykytilan kuvaus

Hämeenlinnassa on tällä hetkellä 22 peruskoulua, joista 14 on alakouluja, seitsemän ylä- ja yhtenäiskoulua ja yksi erityiskoulu. Lisäksi perusopetusta antaa sairaalakouluna toimiva Ahvenistonharjun koulu, joka on hallinnollisesti osa Nummen yhtenäiskoulua. Yhteensä alakoulujen oppilaita on lukuvuonna 2022-2023 4164. Koulukohtaiset oppilasmäärät näkyvät [Hämeenlinnan peruskoulujen oppilasmäärät](#) -tiedostosta.

Vuonna 2022 Hämeenlinnassa vakituisia luokanopettajia on 190, vakituisia laaja-alaisia erityisopettajia 17 sekä vakituisia erityisluokanopettajia 44. Vakinaisia kouluohjaajia vuonna 2022 oli 98.

Itäisen kantakaupungin alakoululaisia sijoittuu Hämeenlinnan yhteiskouluun, Ortelan kouluun, Ruununmyllyn kouluun ja Kirkonkulman kouluun. Vuonna 2022 itäisessä kantakaupungissa oli yhteensä 1174 alakoululaista.

Keskustan alueella toimivat alakoulut ovat Miemalan koulu, Myllymäen koulu ja Seminaarin koulu. Yhteensä keskustan alueen alakouluissa on 1086 lasta.

Läntisen kantakaupungin alakouluja ovat Jukolan koulu, Luolajan koulu, Nummen yhtenäiskoulu ja Vuorentaan koulu. Yhteensä läntisen kantakaupungin kouluissa on 1027 alakouluikäistä lasta.

Pitäjien alakouluja ovat Lammilla Konnarin koulu, Hauholla Hauhon yhtenäiskoulu, Alvettulan koulu ja Eteläisten koulu, Tuuloksessa Tuuloksen koulu, Rengossa Rengon koulu ja litalassa litalan yhtenäiskoulu. Pitäjien kouluissa on yhteensä 960 alakouluikäistä lasta

Koulujen sijainnit näkyvät [karttapalvelussa](#).

Hämeenlinnassa toteutetaan Harrastamisen Suomen mallia Harrastus ihan lähellä toiminnan nimellä. Harrastus ihan lähellä toiminnan kautta järjestetään kaikilla kouluilla harrastustoimintaa niin että kullakin koululla on yksi liikunta- ja yksi kulttuuriharrastus. Oppilaille on myös mahdollisuus käydä jonkun toisen kuin oman koulunsa harrastusryhmissä.

Kuljetusoppilaiden määrä

Hämeenlinnan kouluissa vuonna 2022 koulukuljetuksen piirissä oli yhteensä 1078 lasta.

Erityisen tuen oppilasmäärät

Vuonna 2022 koko Hämeenlinnassa on 376 alakouluikäistä oppilasta, jotka saavat erityistä tukea. Tämä on 9,04 % koko kaupungin alakoululaisista (4161). Erityisopetusryhmissä oli 277 eli noin 74 % näistä oppilaista, tosin tuohon lukumäärään kuuluu myös muutama tehostettua tukea saava oppilas. Erityisopetusryhmissä kouluun käyviä 1–6 vuosiluokkien oppilaita on Hämeenlinnassa 6,5 prosenttia kaikista ko. ikäryhmän oppilaista.

Alla olevasta taulukosta näkee erityisentuen oppilasmäärän kehityksen Hämeenlinnassa.

[Erityisentuen oppilasmäärän kehitys](#)

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Kouluissa järjestetään aamu- ja iltapäivätoimintaa, johon voivat osallistua ensimmäisen ja toisen luokan sekä erityisopetukseen otetut oppilaat.

Tavoitteena on järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa kaikille siihen oikeutetuille ja sitä tarvitseville lapsille. Lähtökohtaisesti toimintaa järjestetään kaikkina koulupäivinä klo 7-17 välisenä aikana jokaisessa koulussa / toimipaikassa, joissa vähintään seitsemän lasta osallistuu vakinaisesti toimintaan. Yleisimmin toimintaa järjestetään lapsen koulutyön päätyttyä klo 11-17 välisenä aikana.

Aamulla ennen koulun alkua toimintaa järjestetään, jos saman koulun / toimipaikan oppilasta vähintään seitsemän lasta osallistuu toimintaan vakinaisesti.

Jos osallistujien määrää joudutaan jostakin syystä rajoittamaan, osallistujat ratkaistaan määräaikaan mennessä tulleitten ilmoittautumisten kesken arpomalla ja myöhemmin hakeutuneet ilmoittautumisjärjestyksessä.

Ortelan koulu

Ortelan koulu on alakoulu kantakaupungin itäpuolella. Lukuvuonna 2022-2023 Ortelan koulussa oli 129 alakoululaista. Näiden lisäksi koulussa toimi yksi Valmo-ryhmä, jossa oli 10 oppilasta. (20.9.2022). Kuljetusoppilaita oli neljä. Ortelan koulussa työskenteli vuonna 2022 yhteensä kuusi vakituista ja yksi määräaikainen luokanopettaja. Koulussa oli myös yksi vakituinen peruskoulun lehtori ja yksi vakituinen erityisopettaja. Koululla järjestetään kerhotoimintaa ja lukuvuonna 2022-2023 koululla toimi osana Harrastus ihan lähellä toimintaa Palloillen -kerho sekä Elokuvakerho. Koululla toimii Lasten Liikunnan Tuen järjestämä iltapäiväkerho. Lisäksi koulussa toimii vanhempainyhdistys.

Hämeenlinnan yhteiskoulu

Hämeenlinnan yhteiskoulu sijaitsee kantakaupungin itäpuolella ja siellä opiskelee noin 770 oppilasta vuosiluokilla 1 – 9 ja koululla toimii kolme esiopetusryhmää. Koulun nettisivujen mukaan koulussa hyödynnetään tiimiopettajuutta ja tilat tukevat lasten oppimista ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Tuomela-rakennuksen täydellinen peruskorjaus valmistui elokuussa 2016. Tällä hetkellä on käynnissä uudisrakennuksen rakentaminen Tuomela-rakennuksen kylkeen.

Koulujen välinen etäisyys pyörätietä pitkin on n. 1,4km.

2.2 Päätösvaihtoehtojen esittely

Ortelan koulun lakkauttaminen 2025

Itäisen kantakaupungin palveluverkkoon kuuluvat Ortelan koulu, Kirkonkulman koulu ja Tarvasmäen lisätila (myös esiopetus), Ruununmyllyn koulu, Hämeenlinnan yhteiskoulu (1.-9.), Sairion päiväkot, Idänpään päiväkot, Siirin päiväkot, Katuman päiväkot, Kutalan päiväkot ja Solvikin päiväkot. Väestötilaston mukaan itäisessä kantakaupungissa on 7-12 vuotiaita vuonna 2028 n. 170 vähemmän kuin v. 2022. Oppilasmäärän laskiessa oppilaat tulevat mahtumaan pienempään määrään kouluja. Alueellisesti ja koulujen oppilasmäärien perusteella tarkasteltuna esityksenä on, että luovutaan Ortelan koulusta v. 2025 ja Tarvasmäen lisätilasta v.2026. Ortelan koulun oppilasmäärä on nyt 138 ja Tarvasmäessä on oppilaita 40. Molemmissa kiinteistöissä on myös peruskorjaustarve. Ortelan koulun peruskorjaus maksaisi tilapalvelujen arvion mukaan n.3,4Milj.€. Kiinteistöihin liittyvissä käyttömenoissa säästöä tulisi: Ortelan koulusta 360 000€/vuosi ja Tarvasmäen tilasta 228 000€/vuosi.

3 Tarkastelu ja suunnittelu

Palveluverkkoon liittyvissä päätöksissä tulee erityisesti ottaa huomioon Lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 3, joka velvoittaa lasta koskevissa päätöksissä aina ensisijaisesti harkittavan lapsen etua. Asiaa on tarkasteltava myös yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden näkökulmista sekä huolehdittava, että myös lapsen oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan toteutuu. Lapsivaikutusten arviointi auttaa näiden näkökulmien huomiomisessa.

Lapsivaikutusten arvioinnissa on keskeistä kuulla niitä lapsia ja nuoria, joita päätös tulee koskemaan. Tässä alakoulujen palveluverkkoa koskevassa selvityksessä lapsia ja nuoria kuultiin kahdessa osassa. Ensimmäinen kuuleminen tapahtui siinä vaiheessa, kun palveluverkkoselvityksen periaatteet ja tavoitteet määriteltiin. Toinen kuuleminen tehtiin siinä vaiheessa, kun eri päätösvaihtoehdot olivat selvillä. Ensimmäisessä vaiheessa kuulemiseen osallistettiin kaikkien alakoulujen oppilaat oppilaskuntien hallitusten kautta ja silloin keskityttiin enemmän keräämään yleisellä tasolla lasten kokemuksia ja mielipiteitä erilaisiin oppimisympäristöihin, koulumatkoihin ja uuteen kouluun siirtymiseen liittyen.

Toisessa vaiheessa osallistettiin niiden koulujen oppilaita, joita päätösvaihtoehdot koskivat. Kuulemiset toteutettiin heti elokuussa koulujen alettua 4. luokkalaisille ja mahdollisuuksien mukaan oppilaskunnanhallituksen edustajille. Kuulemiset toteutti osallisuuskoordinaattori yhdessä hyvinvointikoordinaattorin kanssa.

Molemmissa vaiheissa nuorisovaltuustolta pyydettiin lausunto aiheesta.

Lasten kuulemisten lisäksi lapsivaikutusten arvioinnissa keskeistä on huomioida myös jo olemassa olevaa tutkimus- ja asiantuntijatietoa asiaan liittyen ja punnita esitettyjen päätösvaihtoehtojen vaikutuksia nämä näkökulmat huomioiden. Tutkimus- ja asiantuntijatietona tässä arvionnissa on käytetty mm. peruskoulun ja kouluverkon tulevaisuuteen liittyviä selvityksiä ja tutkimuksia sekä peruopetuksen laatukriteereitä. Taustamateriaalina on hyödynnetty myös Jyväskylän kaupungin toteuttamaan lapsivaikutusten arviointia koskien perusopetuksen palveluverkkoa.

Alustavat vaikutukset

Ortelan koulun lakkauttaminen

- Ortelan koulun oppilaat menisivät Hämeenlinnan yhteiskouluun, johon etäisyyttä on yksi kilometri. Kuljetusoppilaiden määrä nousisi kolmesta viiteen.

4 Tiedon keruu ja lasten osallisuus

Lapsia osallistettiin pitkin matkaa selvityksen edetessä. Ensimmäinen lasten kuuleminen järjestettiin alakoulujen oppilaskuntatapaamisen yhteydessä 6.10.2022. Tapaamiseen osallistui jokaisesta Hämeenlinnan alakoulusta kaksi oppilaskunnan edustajaa, yhteensä 36 oppilasta. Kouluille oli lähetetty ennakkoon lyhyt alustus aiheesta, jossa kerrottiin mitä palveluverkkoselvityksellä tarkoitetaan ja mihin lapsilta halutaan kommentteja. Kouluilla oli mahdollisuus jo siis ennakkoon käsitellä aihetta esim. oppilaskunnan hallituksen kokouksessa alustuksen avulla. Näin myös muutkin oppilaat kuin vain ne, jotka osallistuivat varsinaiseen oppilaskunnan tapaamiseen, pystyivät kertomaan mielipiteensä.

Nuorisovaltuusto kommentoi alakoulujen palveluverkkoselvitystä ensimmäisen kerran kokouksessaan 5.10.2022. Aihetta käsiteltiin neljän teeman kautta: Oppimisympäristö ja koulun tilojen käyttö, ilmapiiri, koulumatka ja uuteen kouluun siirtyminen.

Toinen osa kuulemisista tehtiin elokuussa 2023, jolloin kuultiin niiden koulujen oppilaita, joita päätösvaihtoehdot koskevat sekä pyydettiin uusi nuorisovaltuuston lausunto.

4.1 Lasten näkemykset

Ensimmäisessä vaiheessa tehtyjen kuulemisten yhteenvedot

Oppilaskuntatapaaminen

Oppilaskuntatapaamisessa 6.10.2022 oppilaiden kuuleminen tehtiin learning cafe-menetelmällä. Oppilaat jaettiin pienryhmiin ja he kiersivät neljä eri teemaista pistettä, jossa kullakin pisteellä oli aikaa n. 10 minuuttia keskustella aiheesta. Teemat olivat:

- Oppimisympäristö
 - millaisessa tilanteessa on vaikea keskittyä ja oppia?
 - Vastauksissa nousi esiin, että keskittymistä vaikeutti mm. melu, avoimet oppimisympäristöt, ahtaus, kuumuus, huono akustiikka sekä erikoisjärjestelyt esim. remontin takia
 - Millaisessa ympäristössä on helppo ja kiva oppia?
 - Opiskelua helpotti pienemmissä ryhmissä työskentely, rauhallinen tunnelma ja ympäristö esim. opiskelu kirjastossa, seinälliset luokkatilat, vaihtelevassa ympäristössä opiskelu, esim. ulkona. Luonnon läheisyys ja metsä tulivat esiin monessa vastauksessa. Kouluun ja koulun pihalle toivottiin myös paljon erilaista tekemistä kiipeilytelineistä pelikenttiin.
- Ilmapiiri
 - Millaisessa koulussa kaikkien on hyvä olla?
 - Eniten hyvään ilmapiiriin katsottiin vaikuttavan se, että ketään ei kiusata. Vastauksissa nousi esiin myös se, että tilan fyysiset puitteet on kunnossa (sopivan kokoinen luokkatila, ei häiriöääniä, hyvä ilmastointi). Tärkeänä nähtiin se, että kaikkia kunnioitetaan ja kuunnellaan, autetaan ja otetaan kaikki mukaan. Myös sen katsottiin tukevan hyvää ilmapiiriä, että erilaiset tavat oppia sallitaan ja että opettajat hyväksyvät ja ymmärtävät erilaisia oppijoita.
- Koulumatkat
 - Miltä koulumatkat tuntuvat? Mitkä asiat tekevät koulumatkasta turvallisen? Mikä on sopivan pituinen koulumatka? Millä kuljet mieluiten kouluun?
 - Sopivan koulumatkan pituus vaihteli 750 metristä 12 kilometriin. Yli 30 min kestävä

koulumatka katsottiin kuitenkin olevan liian pitkä. Koulukyydin katsottiin olevan sopiva, jos sen jaksaa pyörällä kohtuullisessa ajassa tai koulukyyti ei veny liian pitkäksi. Kivointa koulumatka on kulkea kaverin kanssa. Turvallisuutta luovat katuvalot, pyörä/kävelytiet, suojatiet, liikennevalot, kypärä, heijastimet, kaverit, kännykkä (jos tarvitsee apua), hiekotus, hidasteet ja se ettei ole liian montaa kadunylitystä.

- Uusi koulu
 - miltä tuntuisi aloittaa uudessa koulussa? Mitkä asiat voisivat muuttua? Mikä pelottaa? Mikä innostaa? Jos saisit toivoa jotain uudelta koululta, mitä toivoisit?
 - Eniten uuden koulun aloittamisessa jännittää saako uusia kavereita ja miten uusi luokka ja opettaja ottaa vastaan. Myös uuden koulun säännöt jännitti. Uudessa koulussa aloittaminen nähtiin myös innostavana, uudet hyvät tilat ja uudet kaverit innostavat. Uudelta koululta toivottiin, että uudet oppilaat otetaan hyvin vastaan ja että uusia oppilaita kohdellaan samoin kuin vanhoja. Toivottiin myös, että luokka saisi tietää etukäteen, jos sinne on tulossa uusia oppilaita ja että opettaja tietäisi oppilaan vanhassa koulussa tapahtuneita asioita esim. jos kiusattu. Toivottiin myös, että uuteen kouluun pääsisi tutustumaan etukäteen jo ennen varsinaista aloitustan ja että nimetyt oppilaat voisivat tutustuttaa uudet oppilaat uuteen kouluun. Uuten kouluun siirtymistä helpottaa se, jos sieltä tuntee jonkun jo etukäteen

Nuorisovaltuuston lausunto

Nuorisovaltuusto kommentoi alakoulujen palveluverkkoselvitystä kokouksessaan 5.10.2022. Aihetta käsiteltiin neljän teeman kautta: Oppimisympäristö ja koulun tilojen käyttö, ilmapiiri, koulumatka ja uuteen kouluun siirtyminen.

Oppimisympäristö, koulun tilojen käyttö

- Koulun tilat on hyvä avata liikuntaryhmille käyttöön ilta-aikaan
- musiikkiluokkia voisi varata koulunjälkeiseen käyttöön myös
- Koulujen pihuille enemmän pensaita ja kasvillisuutta luomaan viihtyisyyttä
- Ilmastointi luokkiin, luokissa loppukesästä kuuma
- On hyvä, että koulun yhteydessä on muitakin palveluita, esim. kirjasto. Myös se, että Aimokoulu on nyt Myllymäenkoulun kanssa samoissa tiloissa, koetaan hyvänä
- Avoimia oppimiskäytäntöjä ei pidetä hyvinä

Ilmapiiri

- Opetuksen lomassa olisi hyvä opettaa myös kaverisuhteita jo alakoulussa
- Hyvän ilmapiirin luomiseen pitää panostaa, sillä hyvä ilmapiiri on edellytys oppimiselle
- Kiusaamiseen pitää puuttua heti
- Opettajien ja oppilaiden välillä voisi olla myös kahdenkeskeisiä keskusteluja, joissa ei vanhempia mukana "ohjailemassa keskustelua". Silloin voi nousta erilaisia asioita esiin kuin vanhempien kanssa

Koulumatka

- liikennesääntöjä pitäisi opettaa systemaattisemmin jo alakoulusta asti
- opetetaan heijastimien käyttöä
- Talvisin busseilla ei aina turvallista tulla kouluun, bussit saattavat ajaa liukkailla teillä kovaakin ja kokemuksia siitä, että bussi on ajanut ojaan

- Koulun olisi hyvä sijaita niin, että sinne pääsee kulkemaan kävellen tai pyörällä
- koulumatkatuki olisi hyvä myös peruskouluun yli 5km koulumatkoille

Uusi koulu

- Uuden koulun aloittaessa, tärkeää on, että otetaan hyvin vastaan aikuisten ja toisten oppilaiden toimesta. Aikuinen tukemassa ja ohjaamassa aluksi ja ”perehdyttämässä” uuden koulun tavoille.
- Kerrotaan erilaisista harrasteryhmistä ym. ”sosiaalisista” ryhmistä, joihin voi osallistua, jotta ei jää yksin
- Hyviä kokemuksia kutoselta seiskalle siirtymisestä
- Se, että ala- ja yläkoulu on erikseen, nähtiin hyvänä.

Liite: [lasten_kuuleminen_palveluverkkoselvitys_2022.pdf](#)

Toisen vaiheen kuulemisen yhteenveto, elokuu 2023

Ensimmäisessä kuulemistilaisuudessa kuultiin oppilaskunnan hallitusta. Aluksi alustettiin asiaa. Paikalla 10 oppilasta, kaksi joka luokalta (1.luokkalaisista ei ole vielä valittu edustusta). Heidän kanssaan käytiin keskustellen teemoja läpi samaan aikaan kirjaten.

Toisessa kuulemistilaisuudessa alustuksen kuunteli 4. luokka (21 oppilasta) ja pienluokka (6 oppilasta). Lämmittelykysymyksinä kysyttiin lasten omia tuntemuksia koulujen koosta ja koulumatkojen pituuksista. Koulun koon tai koulumatkan suhteen ei ollut annettu raja-arvoja, vaan jokainen lapsi sai itse pohtia omia tuntemuksiaan.

Alustuksen jälkeen pienluokka siirtyi toisen työntekijän kanssa omaan luokkaansa pohtimaan tehtävää. Pienluokkalaisilla lapsilla oli haastetta motivoitumisessa tehtävään. Osa ei lähtenyt kertomaan ajatuksiaan kirjallisesti eikä suullisesti. He myös enemmän kokivat, ettei mikään muuttuisi, vaikka koulu muuttuisi, koska luokkakoko todennäköisesti pysyisi samanlaisena. Osa pienryhmäläisistä koki myös, että koulunkäynti ja oppiminen on vaikeaa koulusta riippumatta.

Yhteensä kuultiin siis 37 lasta. Suurin osa lapsista piti Ortelan koulua keskikokoisena kouluna, osa myös pienenä. Nykyinen koulumatka oli suurimmalla osalla lyhyt, vain muutamat kokivat koulumatkan pitkäksi (n. 6 oppilasta). Pienluokkalaisilla koulumatkat olivat pidempiä. HYK oli tuttu noin puolille oppilaista entuudestaan. Alustuksessa kerrottiin HYKin oppilasmäärä ja näytettiin kuva koulusta. Lähes kaikki oppilaat pitivät HYKiä isona kouluna, pari piti sitä keskikokoisena. Koulumatka HYKiin olisi lasten omien arvioiden mukaan suurimmalla osalla pitkä, muutamilla keskipitkä tai lyhyt.

Opettajan toiveesta 4. luokalle järjestettiin vielä uusintakuuleminen, jolla täydennettiin aikaisemman kuulemisen tuloksia. Uusintakuuleminen tehtiin opettajan johdolla ja opettaja lähestyi aihetta vaihtoehtojen hyvien ja huonojen puolien kautta. Molempien kuulemisten tulokset on koottu samaan yhteenvetoon SWOT-analysin muotoon.

Vaihtoehto 1: Ortelan koulun lakkauttaminen ja oppilaiden siirtyminen Hämeenlinnan yhteiskouluun

Vahvuudet ja mahdollisuudet

oppiminen	ihmissuhteet	terveys	turvallisuus	osallisuus
oman äidinkielen ja uskonnon opetus HYKissä jo valmiiksi	kavereita eskariajoilta	liikuntasalissa enemmän tilaa		kuulun enemmän HYKiin

oppiminen voi olla kivaa	paljon kavereita			osallisuus voi olla hyvä HYKissäkin
keskittyminen olisi ihan hyvää	voisi saada lisää kavereita			
enemmän valinnaisaineita				
sielläkin on vähän metsää				

Heikkoudet ja uhat

oppiminen	ihmissuhteet	terveys	turvallisuus	osallisuus
ahdas 700 oppilaalle	liikaa oppilaita	iso ruokala	pidempi koulumatka	6. luokkalaiset esittävät
haluttomuus koulunvaihtoon	vanhat kiusaajat HYKissä	vähemmän aikaa syödä	varrallisempi koulumatka	omat vaikutusmahdollisuudet
ei metsää	koulumatka yksin, koska kaverit eri suunnilta	suuri ihmismäärä kuormittaa	liikaa portaita	omien mielipiteiden esiintuominen vieraille ihmisille
avoimet oppimisympäristöt	ei tunne ketään	huonompi piha	eksyminen	kuunnellaanko mielipiteitä
koulun sisällä siirtymiset pitkiä	saako kavereita	sosiaaliset paineet	pihan viihtyvyys	oppilaskunnan hallituksen toimivuus
keskittyminen	kiusaaminen	autolla kouluun		voiko olla oma itsensä
häly	huomataanko kiusaamista	koulun väriltömyys		joukkoon kuuluminen
opettajien vaihtuminen	perhe muuttaa pois	infektioiden leviäminen		ehtiikö opettaja huomioimaan ja auttamaan kaikkia
luokkakoot	vanhat kaverit eri luokalle	huonommat liikuntamahdollisuudet		
opettajat sekoittavat oppilaat	välitunnit eri luokilla eri aikaan	veikkojen riittävyys		
mahtuminen valinnaisryhmiin		välituntitekeminen		

		treenipäivisin voi väsyttää pidemmän matkan vuoksi		
		sisäilma		

Vaihtoehto 2: Ortelan koulu jatkaa toimintaansa

Vahvuudet ja mahdollisuudet

oppiminen	ihmissuhteet	terveys	turvallisuus	osallisuus
hyvät ja hauskat opettajat	kaikki tuntee kaikki	kaunis ja värikäs koulu	kouku on turvallinen	uskaltaa sanoa mielipiteensä
sopivan kokoinen koulu	ystäviä	sopiva koulumatka	kiusaamiseen puututaan	voi olla oma itsensä
kaikille on kirjoja	ei kiusaamista	ruokailut sujuu ja ruoka on hyvää	tuttu ympäristö	mielipide kuullaan ja huomioidaan
tukea saatavilla		hyvä sisäilma	metsä	tapahtumia
oppiminen hyvää		kiva piha	koulumatkalla ei kiusata	arvostetaan
työrauha		saa hyvin liikuntaa		porukkaan kuuluminen
keskittyminen		hyvät ulkoilumahdollisuudet		
sopivasti oppilaita				
erilliset luokat				

Heikkoudet ja uhat

oppiminen	terveys
ei ole remontoitu	piha on vähän tylsä, voisi olla enemmän kiipeilyjuttuja
	huoli terveydestä

Koulujen asiakastytyväisyyskysely

Hämeenlinnan kouluissa tehdään vuosittain oppilaille asiakastytyväisyyskysely, jossa kartoitetaan oppilaiden mielipidettä mm. siihen onko koulu turvallinen paikka, kokeeko oppimisen iloa, kokeeko tulleensa kuulluksi, uskaltaako sanoa mielipiteen sekä onko kavereita. Alla näiden osalta viime vuoden kyselyn tulokset sekä Miemalan että Seminaarin koulun osalta. Oppilaat ovat arvioineet väittämiä asteikolla 1-5.

Ortelan koulu

- Kouluni on turvallinen paikka opisekella: 4,8
- Kouluni aikuiset kuuntelevat minua: 4,7
- Koen oppimisen iloa: 4,4
- Saan ja uskallan kertoa mielipiteeni: 4,6
- Minulla on kavereita: 4,8

Hämeenlinnan yhteiskoulu

- Kouluni on turvallinen paikka opisekella: 3,9
- Kouluni aikuiset kuuntelevat minua: 3,8
- Koen oppimisen iloa: 3
- Saan ja uskallan kertoa mielipiteeni: 3,6
- Minulla on kavereita: 4,5

HUOM! Asiakastytyväisyyskyselyn tulokissa on Hämeenlinnan yhteiskoulun osalta mukana myös yläkoululaisten vastaukset, joka tulee huomioida, kun tuloksia analysoi.

4.2 Tutkimus- asiantuntija- ja viranomaistieto

Kuvaa tähän yhteenveto kerätystä tutkimus- asiantuntija- ja viranomaistiedosta.

Peruskoulun ja kouluverkon tulevaisuus

Erialaisten tilastojen ja tutkimusten valossa tulevaisuuden kehityssuunta on selvä: lasten määrä on vähenemässä. Opetushallituksen teettämässä raportissa "[Peruskoulun ja kouluverkon tulevaisuuden näkymät](#)" (2020) todetaan, että peruskouluverkko harvenee ja keskimääräinen koulukoko kasvaa tulevaisuudessa. Raportissa korostetaan, että jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus tasa-arvoiseen ja laadukkaaseen perusopetukseen asuinpaikasta riippumatta myös tulevaisuudessa. Raportissa todetaan, että huomiota tulee kiinnittää koulun toimintakulttuurin vahvistamiseen ja oppivan yhteisön rakentamiseen. Näin voidaan osaltaan vaimentaa kouluverkon harvenemisesta aiheutuvia haasteita.

[Lasten määrän kehitys](#) Hämeenlinnassa.

Tällä hetkellä Hämeenlinnassa on noin 4160 alakouluikäistä (7-12-vuotiasta) lasta.

Väestökehitysennusteet osoittavat merkittävää laskua alakouluikäisten määrässä kuluvan vuosikymmenen edetessä. Kasvavassakin väestöennusteessa 7-12-vuotiaiden määrä tulisi olemaan vuonna 2028 noin 660 lasta vähemmän kuin vuonna 2022. Huomattava kuitenkin on, että esimerkiksi erilaisten globaalien kriisien mahdollisesti mukanaan tulevia muutto- ja siten oppilasvirtoja ja niiden vaikutusta on varsin vaikea ennustaa.

Ennusteen mukaan itäisen kantakaupungin oppilasmäärä tulee vähenemään 195 oppilaalla, kantakaupungin keskusta-alueen oppilasmäärä tulee vähenemään 52 oppilaalla ja läntisen kantakaupungin oppilasmäärä tulee vähenemään 185 oppilaalla vuoteen 2028 mennessä. Pitäjissä Tuuloksen ja Konnarin koulun yhteenlaskettu oppilasmäärä tulee ennusteen mukaan vähenemään 79 oppilaalla vuoteen 2028 mennessä ja Hauhon, Eteläisten ja Alvettulan koulujen yhteenlaskettu oppilasmäärä puolestaan vähenisi vuoteen 2028 mennessä 28 oppilaalla.

Koulukuljetukset

Kuntaliiton vuonna 2022 toteuttamassa raportissa "Esi- ja perusopetuksen koulukuljetukset" todetaan, että lähitulevaisuudessa koulun aloittavien ikäluokat pienenevät merkittävästi toteutuneen syntyvyyden alentumisen johdosta. Tämä tulee vaikuttamaan kuntien perusopetuksen järjestämiseen

ja palveluverkkoon. Vaikutuksia tulee syntymään myös koulukuljetusten järjestämiseen ja kustannuksiin. Kuljetuskustannusten kehitystä on syytä seurata jatkossakin, sillä se muodostaa kiinteän osan esi- ja perusopetuksen järjestämisen kokonaiskustannuksia. (Esi- ja perusopetuksen koulukuljetukset, 2022).

”Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen kouluverkon muutoksessa ja peruskoulujen lakkautusten vaikutukset alueiden elinvoimaan” – arviointiraportissa (Karvi, 2022) puolestaan todetaan, että koulukuljetuksilla on olennainen merkitys lasten ja nuorten sosiaalisten oikeuksien toteutumisessa. Merkittävin koulukuljetusten vaikutus kohdistuu lasten ja nuorten vapaa-ajan viettoon ja harrastamisen mahdollisuuksiin sekä itsenäisen liikkumisen mahdollisuuksiin. Selvityksen mukaan koulukyytejä käyttävien oppilaiden on miltei mahdoton osallistua tarjottuihin harrastusmahdollisuuksiin koulun jälkeen.

Hämeenlinnassa tämä on pyritty huomioimaan siten, että Harrastamisen Suomen mallin harrastustoiminnoissa mukana olevien oppilaiden on mahdollista käyttää jo olemassa olevia koulukyytejä harrastuskuljetuksiin.

Koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus

Kuntaliiton toteuttamassa "Koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus erilaistuvissa kunnissa – esiselvityksessä" (2020) käy ilmi, että koulutuksen saatavuudesta ja saavutettavuudesta ei ole tehty merkittävästi selvityksiä. Esiselvityksessä todetaan, että syytä tähän on vaikea arvioida, mutta yhtenä syynä esiselvityksessä pidetään sitä, että yhdenvertaisia mahdollisuuksia koulutukseen on maassamme pidetty itsestään selvytenä.

Koulun koon merkitys

Jyväskylän kaupungin toteuttamassa lapsivaikutusten arvioinnissa liittyen perusopetuksen palveluverkkoon (2020) viitataan Nuorisotutkimus -lehden artikkeliin, jossa todetaan, että koulun koon yhteys oppilaiden oppimistuloksiin on ollut yhtenä mielenkiinnon kohteena erityisesti kansainvälisissä tutkimuksissa, samassa todetaan, että suomalaisia tutkimuksia aiheesta olevan niukemmin ja vertailun kansainvälisiin tutkimuksiin vaikeaa tai jopa mahdotonta. Artikkelissa syyksi vertailun vaikeuteen esitetään, että eri maissa ja tutkimuksissa pieneksi kouluksi luokiteltu koulu saattaa olla oppilasmäärältään täysin erilainen, vaikka se on määritelty pieneksi kouluksi. Vertailua vaikeuttaa myös kouluja ympäröivien kulttuuristen tekijöiden erilaisuus. Jyväskylän lapsivaikutusten arvioinnissa nostettiin esiin, että viitatussa artikkelissa tarkasteltiin PISA 2009 –aineiston avulla pienten ja suurten koulujen poikkeamia keskikokoisista ruotsinkielisistä kouluista. Ruotsinkieliset koulut valittiin tarkastelun kohteeksi sen vuoksi, että pieniä ruotsinkielisiä kouluja oli aineistossa eniten. Ruotsinkielisten pienten koulujen osuus oli aineistossa kuitenkin verrattain pieni ja tutkimustuloksiin tulee suhtautua kriittisesti, suuntaa-antavina. Pienet koulut poikkesivat tilastollisesti merkitsevästi keskikokoisista kouluista viiden tekijän ja suuret koulut vain yhden tekijän kohdalla. Kokonaisuudessaan erikokoiset koulut poikkesivat toisistaan vain muutaman summamuuttujan osalta. PISA 2009 –aineiston valossa koulut näyttäytyivät enemmän samanlaisina kuin erilaisina. Jyväskylän lapsivaikutusten arvioinnin raportissa todetaankin, että tämän aineiston avulla koulun koolla ei ollut merkittävää vaikutusta ainakaan oppilaiden oppimistuloksiin.

Perusopetuksen laatuksikriteerit

Perusopetuksen kansallisissa laatuksikriteereissä (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2012) laadukasta fyysistä oppimisympäristöä kuvataan seuraavasti: koulutilat ovat erilaisiin opetus- ja muihin tilanteisiin helposti muunneltavissa, opettajat ja oppilaat ovat olleet vaikuttamassa tilajärjestelyihin, henkilöstön ja

oppilaiden työturvallisuudesta on huolehdittu ja koulutilat ovat asianmukaiset sekä koulutiloissa toimitaan kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Laadukkaita opetusjärjestelyitä kuvataan puolestaan seuraavasti: Opetuksessa sovelletaan monipuolisesti asianomaiselle tiedonalalle ominaisia, opetuksen tavoitteiden mukaisia opetusmenetelmiä ja työtapoja opetusryhmän koon ja kokoonpanon mukaan, oppilaiden yksilöllisyys, aikaisempi osaaminen ja oppimisen erityiset tarpeet otetaan huomioon opetusta eriyttäessä, opetusmenetelmiä valittaessa ja arviointia kohdennettaessa, koulun tilat, varustetaso ja opetusmateriaalit tarjoavat edellytykset eriyttää opetusta oppilaiden tarpeiden, opetusryhmän koon ja tavoitteiden mukaan, Huolehditaan opetusmateriaalien ja oppivälineiden asianmukaisesta hankkimisesta, käyttämisestä, säilyttämisestä, korjaamisesta ja huoltamisesta kestäväen kehityksen periaatteiden mukaisesti ja ottaen huomioon, mitä asiasta on opetussuunnitelmassa edellytetty, koulun opetustoimintaa arvioidaan ja oppilasarviointi toteutetaan opetussuunnitelman pohjalta sekä koulussa on luotu käytänteet opetuksen jatkuvalla kehittämiselle.

Aiempien lapsivaikutusten arviointien seuranta

Hämeenlinnassa palveluverkkoon liittyviä lapsivaikutusten arviointeja on tehty vuosien varrella muutamia. Tehtyjen päätösten vaikutuksista ei ole seurantatietoa, joten tässä yhteydessä ei voida arvioida millaisia vaikutuksia toteutuneilla päätöksillä on ollut lasten ja nuorten näkökulmasta. Myöskään valtakunnallisesti seurantatietoa ei juurikaan löydy.

5 Vaikutusten arviointi

Eri päätösvaihtoehtojen vaikutuksia arvioidaan lapsen edun olennaisten osatekijöiden näkökulmista. Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelman viisi hyvinvoinnin osa-aluetta (oppiminen, ihmissuhteet, terveys, osallisuus ja turvallisuus) sisältyvät lapsen edun osatekijöihin.

Lapsen oikeuksien komitean määrittelemät lapsen edun osatekijät ja viisi hyvinvoinnin osa-aluetta:

- Lapsen näkemykset (LOS 12 art., 13 art., 42, hyvinvoinnin osa-alue: osallisuus)
- Lapsen hyvinvointi ja arki (LOS 26 art., 27 art., 31, hyvinvoinnin osa-alueet: terveys, oppiminen, osallisuus)
- Identiteetti ja tausta (LOS 2 art., 8 art., 14 art., 30 art., hyvinvoinnin osa-alueet: turvallisuus, ihmissuhteet)
- Haavoittuva asema (LOS 22 art., 23 art., 30, hyvinvoinnin osa-alueet: turvallisuus, ihmissuhteet)
- Perhesuhteiden ja muiden ihmissuhteiden vaaliminen (LOS 9 art., 10 art., 16, hyvinvoinnin osa-alueet: ihmissuhteet)
- Terveys (LOS 24 art., hyvinvoinnin osa-alue: terveys)
- Huolenpito, suojaaminen ja turvallisuus (LOS 6 art., 16 art., 19 art., 33 art., 34 art., 36 art., 37 art., hyvinvoinnin osa-alue: turvallisuus)
- Koulutus ja varhaiskasvatus (28 art., 29 art., hyvinvoinnin osa-alue: oppiminen)

Lapsen edun arviointi vaatii monensuuntaista punnintaa. Se, mitä lapsen etu milloinkin on, on tulkinnanvaraista. lapsivaikutusten arvioinnissa vaikutuksia eri vaikutuskohteisiin arvioidaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Arvioinnin on tässä tehnyt asiantuntijoista koostuva yhdinryhmä, joka on peilannut eri näkökulmien vaikutuksia lapsilta nousseiden näkemysten sekä muun tässä dokumentissa kuvatun taustamateriaalin valossa. Arviointiskaalana on käytetty -1 (negatiivinen vaikutus), 0 (ei vaikutusta tai tilanne pysyy samana) sekä 1 (positiivinen vaikutus). Vaikutuksia on arvioitu suhteessa muutokseen, joten nykytilaa arvioidessa vaikutusten on arvioitu pysyvän nollassa.

6 Päätösvaihtoehtojen vaikutusten tarkastelua

Vaihtoehto	Kuvaus
Nykytila: Ortelan koulu säilyy ennallaan.	
Vaihtoehot A: Ortelan koulun lakkauttaminen 2025	Luovutaan Ortelan koulusta v. 2025 ja oppilaat siirtyvät Hämeenlinna yhteiskouluun

7 Päätösvaihtoehtojen vertailu

Vaikutuskohde	Nykytila: Ortelan koulu säilyy ennallaan.	Vaihtoehot A: Ortelan koulun lakkauttaminen 2025
Lapsen hyvinvointi ja arki (LOS 26 art., 27 art., 31 art.)		
<p>Onko vaihtoehdolla vaikutuksia lasten tai nuorten yksilölliseen kasvuun ja kehitykseen? (erityistarpeiden huomioiminen, kaikkien lasten arjessa saamaa yleinen tuki, lasten kohtaaminen ja kuuleminen, asiakassuhteiden jatkuvuus). Miten päätös vaikuttaa lapsen/lasten tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen? Millaisia vaikutuksia päätöksellä on lapsen kehitykseen, kuten myönteisen itsetunnon, sosiaalisten taitojen sekä oppimisedellytysten kehittymiseen?</p> <p>Lyhyt aikaväli</p>	0	0

<p>Pitkä aikaväli</p> <p>Kuvaus</p>	<p>0</p> <p>Tutut ihmiset on oppilaiden mielestä hyvä asia.</p>	<p>0</p> <p>Ei suurta vaikutusta, koulun pihan iltakäyttö jää koulun lakkauttamisen myötä pois. HYKissä on tarjolla enemmän erilaisia kerhoryhmiä niin koulupäivän aikana kuin koulun jälkeen.</p>
<p>Vaikuttaako vaihtoehto lasten ja nuorten mahdollisuuteen harrastaa tai viettää vapaa-aikaa? (maksut, tarjonnan monipuolisuus ja sijainti, aikuisten tarjoama tuki ja kannustus, mahdollisuus vapaamuotoiseen harrastamiseen ja ajanviettoon). Miten päätös vaikuttaa lapsen oikeuteen leikkiin, vapaa aikaan, harrastuksiin, liikuntaan ja lepoon?</p> <p>Lyhyt aikaväli</p> <p>Pitkä aikaväli</p> <p>Kuvaus</p>	<p>0</p> <p>0</p> <p>ei vaikutusta</p>	<p>-1</p> <p>0</p> <p>Muutoksen jälkeen voi olla vaikeampaa/jännittävämpää sanoa oma mielipide, kun ei tunne kaikkia, mutta pitkällä aikavälillä tilanne normalisoituu. Oppilailla huoli oman mielipiteen vaikuttavuudesta isossa yhteisössä. HYKissä esteettömyys helpommin toteutettavissa.</p>

<p>Onko ehdotuksella vaikutuksia lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin? (esteettömyys, mukautukset, vaikuttamismahdollisuudet omiin ja lasten ja nuorten asioihin yleensä)</p> <p>Lyhyt aikaväli</p> <p>Pitkä aikaväli</p> <p>Kuvaus</p>	<p>0</p> <p>0</p> <p>Omassa koulussa vaikuttaminen helppoa. Ortelassa lapset kokevat omalla mielipiteellä olevan merkitystä. Ortelan koulu ei ole esteetön.</p>	<p>-1</p> <p>-1</p> <p>Koulumatka pitenee hieman, mutta on edelleen mahdollista kulkea itsenäisesti. HYK sijaitsee kaupunkialueella ja kevyenliikenteenväylien varrella, mutta koulumatka voi sisältää tienlyityksiä. Lapsilla nousi huoli koulumatkan pitenemisestä sekä turvallisuudesta.</p>
<p>Onko ehdotuksella vaikutuksia lasten ja nuorten mahdollisuuksiin liikkua paikasta toiseen? (turvallinen liikkuminen, itsenäinen liikkuminen ikätason mukaisesti, liikkumisen sujuvuus, kevyen liikenteen väylien kattavuus)</p> <p>Lyhyt aikaväli</p> <p>Pitkä aikaväli</p>	<p>0</p> <p>0</p>	<p>-1</p> <p>-1</p>

<p>Kuvaus</p>	<p>ei vaikutusta</p>	<p>Koulumatka pitenee hieman, mutta on edelleen mahdollista kulkea itsenäisesti. HYK sijaitsee kaupunkialueella ja kevyenliikenteenväylien varrella, mutta koulumatka voi sisältää tienylityksiä. Lapsilla nousi huoli koulumatkan pitenemisestä sekä turvallisuudesta.</p>
<p>Identiteetti ja tausta sekä haavoittuva asema (LOS 2 art., 8 art., 14 art., 22 art., 23 art., 30 art.)</p>		
<p>Onko ehdotuksella vaikutuksia eri alueilla asuviin lapsiin eri tavoin? (Miten lasten moninaisuus ja erilaiset lapsiryhmät sekä heidän ominaisuutensa ja tarpeensa huomioidaan?) Miten lasten yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys turvataan? Millaisia vaikutuksia valmistella olevalla asialla on lasten erityisten tarpeiden ja tuen toteutumisen kannalta?</p> <p>Lyhyt aikaväli</p> <p>Pitkä aikaväli</p>	<p style="text-align: center;">0</p> <p style="text-align: center;">0</p>	<p style="text-align: center;">0</p> <p style="text-align: center;">0</p>

<p>Kuvaus</p>	<p>ei vaikutusta</p>	<p>Ortelan koulun lakkauttamisen jälkeen alueelle jäisi vain yksi kouluvaihtoehto. HYKissä suuremman oppilasmäärän johdosta on mahdollista käyttää joustavia opetusjärjestelyjä, toisaalta HYKin opetusjärjestelyt eivät välttämättä sovi kaikille. HYK on yhteisönä moninaisempi.</p>
<p>Vaikuttaako ehdotus erityisesti johonkin tiettyyn ryhmään lapsia tai nuoria? (lasten sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, kansallinen alkuperä, kieli, uskonto, persoonallisuus, ikä, perheen sosioekonominen asema, asuinpaikka, perhemuoto ja mahdolliset erityistarpeet). Miten päätöksessä otetaan huomioon lapsen/lasten haavoittuva asema? Onko päätöksellä kielteisempiä vaikutuksia jollekin toiselle lapsiryhmälle muihin ryhmiin verrattuna?</p> <p>Lyhyt aikaväli</p> <p>Pitkä aikaväli</p>	<p>0</p> <p>0</p>	<p>1</p> <p>1</p>
<p>Kuvaus</p>	<p>ei vaikutusta</p>	<p>Oman äidinkielen ja uskonnonopetus voidaan suuremmalla todennäköisyydellä tarjota omassa koulussa, HYKissä moninaisempi ympäristö ja koulun aikuisista (opettajista, ohjaajista) voi löytyä myös esim. oman äidinkielen edustajia.</p>

Perhesuhteiden ja muiden ihmissuhteiden vaaliminen (LOS 9 art., 10 art., 16 art.)		
<p>Onko vaihtoehdolla vaikutuksia lasten ja nuorten perheiden aikuisiin? (perheen aikuisten asiat: terveys, toimeentulo, parisuhde ja työtilanne. Onko lapsilla tai nuorilla liikaa vastuuta tai huolta aikuisten vastuulle kuuluvista asioista?). Miten päätös vaikuttaa lapsen/lasten läheisiin ja jatkuviin ihmissuhteisiin ja niiden turvaamiseen?</p> <p>Lyhyt aikaväli</p> <p>Pitkä aikaväli</p> <p>Kuvaus</p>	<p style="text-align: center;">0</p> <p style="text-align: center;">0</p> <p>ei vaikutusta</p>	<p style="text-align: center;">-1</p> <p style="text-align: center;">0</p> <p>Aikuisten huoli koulun lakkauttamisen seurauksista voi vaikuttaa perheeseen negatiivisesti hetkellisesti, yhteisöllisyyden heikkeneminen?</p>

<p>Onko vaihtoehdolla vaikutuksia lasten ja nuorten ihmissuhteisiin? (Ihmissuhteiden jatkuvuus, aikuisten tuki ja yhdessäolon mahdollistaminen, mahdollisuus viettää aikaa ystävien kanssa.)Miten päätös vaikuttaa lapsen/lasten läheisiin ja jatkuviin ihmissuhteisiin ja niiden turvaamiseen? Voiko esitys aiheuttaa lasten ja nuorten syrjäytymistä? Miten tämä ehkäistään? Millaisia vaikutuksia valmistelussa olevalla asialla on lasten vertaissuhteisiin tai niiden pysyvyyteen?</p>		
<p>Lyhyt aikaväli</p>	<p>0</p>	<p>-1</p>
<p>Pitkä aikaväli</p>	<p>0</p>	<p>1</p>

<p>Kuvaus</p>	<p>Ortelan koulussa tutut sosiaaliset suhteet pysyvät. Lasten näkemysten perusteella kiusaaminen vähäistä ja kiusaamiseen puututaan.</p>	<p>Huoli kiusaamisesta (etenkin isompien oppilaiden toimesta) ja siihen puuttumisesta (lasten näkökulma), enemmän vertaisia ja enemmän kontakteja ja kaverivaihtoehtoja, uudet ihmiset jännittävät ja huoli siitä, että ei tunne omaa ikäluokkaa kunnolla (lasten näkökulma), koulun lakkauttaminen aiheuttaa muutoksen koulun aikuiskontakteihin (esim. terkkari vaihtuu), huoli vanhoista kavereista, pääseekö samalle luokalle, toisaalta osalla jo valmiiksi kavereita HYKissä. Koulupolku yhtenäistyisi kun alakoulu ja yläkoulu ovat samassa paikassa. Osalla lapsista kavereita Hykissä entuudestaan jo eskariajoilta. (lasten näkemykset).</p>
<p>Terveys (LOS 24 art.)</p>		
<p>Onko vaihtoehdolla vaikutuksia lasten ja nuorten terveyteen? Miten päätös vaikuttaa lasten fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen? Miten päätös vaikuttaa lasten mahdollisuuteen saada terveydenhoitoa? Vähentääkö vai lisääkö päätös lasten sairastumis -, onnettomuus tai tapaturmariskejä?</p> <p>Lyhyt aikaväli</p> <p>Pitkä aikaväli</p>	<p>0</p> <p>0</p>	<p>-1</p> <p>0</p>

<p>Kuvaus</p>	<p>Koulumatka pysyy samana, ei stressiä koulun vaihdosta.</p>	<p>Suuret ihmismäärät voivat aiheuttaa sosiaalisten tilanteiden jännittämistä sekä suuri ihmismäärä voi väsyttää (lasten näkemykset). Lapsilla huoli, että ruokailulle jää vähemmän aikaa. Koulun vaihtumisen aiheuttama stressi negatiivinen vaikutus lyhyellä aikavälillä, huoli siitä, että isommassa koulussa on enemmän hälyä (lasten näkökulma), opiskeluhuollon palveluita helpommin saatavilla. Lapsilla huoli sisäilmasta Hykissä.</p>
<p>Huolenpito, suojaaminen ja turvallisuus (LOS 6 art., 16 art., 19 art., 33 art, 34 art., 36 art., 37 art.)</p>		
<p>Onko ehdotuksella vaikutuksia lasten ja nuorten asumiseen tai toimintaympäristöön? (palvelutarjonta, turvallisuus, mahdollisuus vapaaseen oleskeluun, leikkeihin, harrastamiseen). Miten päätös vaikuttaa lapsen kasvuympäristöön perheessä, kaverisuhteissa ja elinympäristössä?</p> <p>Lyhyt aikaväli</p> <p>Pitkä aikaväli</p> <p>Kuvaus</p>	<p style="text-align: center;">0</p> <p style="text-align: center;">0</p> <p>ei arvioida</p>	<p style="text-align: center;">0</p> <p style="text-align: center;">0</p> <p>ei arvioida</p>

<p>Onko vaihtoehdolla vaikutuksia lasten ja nuorten turvallisuuteen tai turvallisuuden tunteeseen? (perheen aikuisten elämäntilanne, turvallisten ja luotettavien aikuisten saatavilla olo, läheisverkostot, luottamus tuen ja avun saamiseen tarvittaessa). Millaisia vaikutuksia päätöksellä on lasten fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen? Millaisia riskejä ja haittoja sekä muita seurauksia muutoksesta voi tulevaisuudessa aiheutua lapsen turvallisuudelle? Miten niitä ehkäistään? Miten päätös vaikuttaa lapsen yksityisyyden suojaan? Miten päätös vaikuttaa lapsen suojelemiseen fyysiseltä ja henkiseltä väkivallalta? Millaisia vaikutuksia päätöksellä on kiusaamisen ehkäisyn mahdollisuuksiin?</p>		
<p>Lyhyt aikaväli</p>	<p>0</p>	<p>-1</p>
<p>Pitkä aikaväli</p>	<p>0</p>	<p>0</p>
<p>Kuvaus</p>	<p>Lasten mukaan tuttu ympäristö ja tutut ihmiset tuovat turvallisuutta.</p>	<p>HYKissä turvallisten aikuisten löytäminen voi olla aluksi vaikeampaa (lasten näkökulma), yksityisyyden suoja isomassa koulussa parempi, huoli avun saamisesta tarvittaessa (lasten näkemys), lapsilla huoli eksymisestä koulumatkalla tai koulussa.</p>

Koulutus ja varhaiskasvatus (28 art, 29 art.)		
<p>Vaikuttaako ehdotus lasten ja nuorten opetukseen ja koulunkäyntiin? Miten päätös vaikuttaa lapsen/lasten yhdenvertaiseen oikeuteen saada opetusta? Miten päätös vaikuttaa mahdollisuuksiin järjestää koulutusta laadukkaasti ja koulutuksen tavoitteet toteuttaen? Millaisia vaikutuksia koulutuksen laatuun voidaan tunnistaa? Millaisia vaikutuksia opetuksen saavutettavuuteen (esim. matkat, oppimiympäristön ja materiaalien esteettömyys? Millaisia vaikutuksia päätöksellä on lapsen oikeuteen saada pedagogista / erityistä tukea tai opiskeluhuollon tukea? Millaisia vaikutuksia päätöksellä on koulupolun jatkuvuuteen tai koulupudokkuuteen?</p>		
Lyhyt aikaväli	0	0
Pitkä aikaväli	0	0

<p>Kuvaus</p>	<p>Lapset pitävät metsää koulun ympärillä mukavana asiana</p>	<p>HYK on sosiaalisesti kuormittavampi ympäristö osalle. HYKissä on päivitetty oppimisympäristöjä monenlaisiin tarpeisiin ja esim. laajempi skaala valinnaisaineita ja A2 kielivalikoima laajempi, isommassa koulussa opettajien vahvuuksia ja erityisosaamista voidaan hyödyntää paremmin oppilaiden hyödyksi. Koulupolku yhtenäistyy kun esi- ja perusopetus ovat samassa.</p>
<p>Vaikuttaako ehdotus varhaiskasvatukseen ja lasten mahdollisuuteen osallistua varhaiskasvatukseen?Miten päätös vaikuttaa lapsen/lasten yhdenvertaiseen oikeuteen saada varhaiskasvatusta? Millaisia vaikutuksia varhaiskasvatuksen saavutettavuuteen (esim. matkat, oppimisympäristön ja materiaalien esteettömyys?) Miten päätös vaikuttaa mahdollisuuksiin järjestää varhaiskasvatusta laadukkaasti ja tavoitteet toteuttaen? Millaisia vaikutuksia päätöksellä on lapsen oikeuteen saada pedagogista / erityistä tukea?</p> <p>Lyhyt aikaväli</p> <p>Pitkä aikaväli</p> <p>Kuvaus</p>	<p>0</p> <p>0</p> <p>ei muutosta</p>	<p>1</p> <p>1</p> <p>Yhtenäinen esi- ja perusopetuksen koulupolku alueen lapsille.</p>

Muut mahdolliset vaikutukset		
Mitä muita mahdollisia näkökulmia tai vaikutuksia vaihtoehtoihin liittyy?		
Lyhyt aikaväli	0	0
Pitkä aikaväli	0	0
Kuvaus		

8 Arvioinnin viimeistely ja yhteenveto

Vertailussa **nykytilan, eli Ortelan koulun säilymisen ennallaan arvioitiin olevan +/-0** ja vaihtoehto A:ta eli Ortelan koulun lakkauttamista verrattiin nykytilaan. Päätösesityksen **Ortelan koulun lakkauttamisesta** ja oppilaiden siirtämisestä pääosin Hämeenlinna yhteiskouluun arvioitiin vaikuttavan nykyisiin Ortelan koulu oppilaisiin lyhyellä aikavälillä negatiivisesti (lyhyt aikaväli -5), mutta muuttuvan pitkällä aikavälillä positiiviseksi vaikutukseksi (pitkä aikaväli yhteensä +2).

Lyhyellä aikavälillä muutoksen arvioitiin vaikuttavan positiivisesti eri vähemmistöryhmien lapsiin ja esi- ja perusopetuksen jatkuvuuteen. Negatiivisesti muutoksen arvioitiin vaikuttavan lyhyellä aikavälillä lasten yksilölliseen kasvuun ja kehitykseen, osallisuuteen, omatoimiseen liikkumiseen, perheiden aikuisiin, lasten ihmissuhteisiin, terveyteen ja turvallisuuteen tai turvallisuuden tunteeseen. Lyhyen aikavälin negatiiviset vaikutuksen liittyvät pitkälti muutoksen aiheuttamaan stressiin ja uuden opetteluun, jotka jossain määrin tasaantuvat pitkällä aikavälillä.

Myös pitkällä aikavälillä muutoksen arvioitiin vaikuttavan negatiivisesti lasten omatoimiseen liikkumiseen. Muutoksen arvioitiin pitkällä aikavälillä vaikuttavan positiivisesti vähemmistöryhmien lapsiin, kaikkien lasten ihmissuhteisiin sekä esi- ja perusopetuksen jatkuvuuteen.

Lapsilla nousi kuulemisessa esiin huolta HYKin ahtaudesta ja isosta oppilasmäärästä, mahdollisesta kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta, keskittymisestä, oppimisympäristöistä, melusta ja siitä, voiko olla oma itsensä ja saada äänensä kuuluviin. Surua koettiin myös luokkakavereiden menemisestä mahdollisesti eri luokille ja vanhan koulun kohtalosta. Toisaalta positiivista on se, että HYKissä on jo ennestään kavereita, oman uskonnon ja äidinkielen opetus on siellä jo tälläkin hetkellä, valinnaisaineiden parempi valikoima.

9 Tehtävän päätöksen seuranta- ja arviointisuunnitelma

Suunnitelma tehdään kun päätös on tehty.

10 Huomioita ja lähteet

Lähteet:

Hämeenlinnan kaupunki. Hämeenlinnan perusopetuksen opetussuunnitelma. Verkossa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opetussuunnitelma/3619090/perusopetus/tiedot/tiedot>

Hämeenlinnan kaupunki. Koulukuljetuksen kriteerit. Verkossa: https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2020/12/Esi- ja_perusopetuksen_kriteerit_1.1.2021_alkaen.pdf

Hämeenlinnan kaupunki. Oppilaaksioton perusteet. Verkossa: <https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2023/03/oppilaaksioton-kriteerit-010323-alkaen.pdf>

Jyväskylän kaupunki. Lapsivaikutusten arviointi. Perusopetuksen palveluverkko: Keljonkangas-Säyntäsalo alueen kouluverkko. Verkossa: <https://www.jyvaskyla.fi/osallistu/osallisuus-paatoksenteossa/vaikutusten-ennakkoarviointi>

Nyysölä K. & Kumpulainen T. (2020) Perusopetuksen ja kouluverkon tulevaisuudennäkymiä. Opetushallitus. Verkossa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Perusopetuksen_ja_kouluverkon_tulevaisuudennakymia.pdf.

Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Verkossa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2012). Perusopetuksen laatukriteerit. Perusopetuksen, perusopetuksen aamuja iltapäivätoiminnan sekä koulun kerhotoiminnan laatukriteerit, verkossa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75311/okm29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pitkälä A. (2020) Koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus erilaistuvissa kunnissa -esiselvitys. Kuntaliitto. Verkossa: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2020/2035-koulutuksen-saatavuus-ja-saavutettavuus-erilaistuvissa-kunnissa-esiselvitys>

Räkköläinen M., Laimi T., Åkerlund C., Iivonen E., Kiilakoski T., Rannanpää S. & Salminen J. (2022) Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen kouluverkon muutoksissa ja muutosten vaikutukset alueiden elinvoimaan. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Verkossa: https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/11/KARVI_2922-1.pdf

Sjöström M., Lahtinen J. & Svartsjö M. (2022) Esi- ja perusopetuksen koulukuljetukset 2020. Kuntaliitto. Verkossa: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2146-esi-ja-perusopetuksen-koulukuljetukset-2020>

Valtion säädöstietopankki Finlex. Perusopetuslaki, verkossa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Valtion säädöstietopankki Finlex. Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki, verkossa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>